

*žene u crnom
beograd*

IZVEŠTAJ

O

AKTIVNOSTIMA

januar - april 2018.

Kao i do sada, donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u navedenom periodu a ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnom.org ili nam se obratite putem maila: office@zeneucrnom.org

Unapred se solidarno zahvaljujemo.

žene u crnom

ULIČNE AKCIJE

U ovom izveštajnom periodu organizovale smo trinaest (13) akcija, a takođe smo aktivno učestvovala i u drugim uličnim akcijama:

Komemoracije/obeležavanje važnih datuma zločina počinjenih u naše ime, kao i drugih zločina nad civilnim stanovništvom, tokom i nakon ratova, na prostoru bivše Jugoslavije:

Beograd, 27. februar „Pamtimo zločin u Štrpcima“ - Povodom 25 godina od zločina u Štrpcima, Žene u crnom, Fond za humanitarno pravo i Inicijativa mladih za ljudska prava su organizovali stajanje u crnini i ćutanju, 27. februara 2018. godine.

Stajanje je organizovano ispred ulaza u glavnu železničku stanicu u Beogradu, odakle je 27. februara 1993. godine krenuo voz broj 671. Voz su na pruzi Beograd Bar, u stanici Štrpci, zaustavili pripadnici vojne formacije Osvetnici, koja je pod komandom Milana Lukića, delovala u rezervnom sastavu Višegradske brigade vojske Republike Srpske. Iz voza je izvedeno 20 ljudi nesrpske nacionalnosti, koji su kasnije ubijeni.

Na stajanju su bili istaknuti sledeći transparenti:

- *Odavde je krenuo voz smrti broj 671*
- *Voz je stao u 15.48h*
- *Oteti i ubijeni su*
- *Imena otetih putnika*
- *25 godina čekamo pravdu – dokle?*
- *Pamtimo zločin u Štrpcima*

Stajanje je bilo medijski praćeno, proteklo je uz policijsko obezbeđenje, a prisustvovalo mu je oko **30** aktivistkinja i aktivista.

Prijepolje, 27. februar - Ispred spomen ploče u Prijepolju, obeležena je 25 godišnjica od zločina u Štrpcima. Aktivistkinje udruženje građana *Žene Polimlja* iz Prijepolja (Srbija) i *Bona Fide* iz Pljevalja (Crna Gora), a u okviru mreže Žena u crnom, zajedno sa porodicama žrtava odale su počast žrtvama zločina u Štrpcima.

Beograd, 6. april „Pamtimo 26 godina od početka rata u Bosni i Hercegovini“ – U glavnoj ulici (Knez Mihailovoj ulici) održale smo stajanje u crnini i ćutanju povodom 26 godina od početka rata u Bosni i Hercegovini.

Na stajanju su bili istaknuti transparenti sa imenima mesta počinjenih zločina u BiH.

Protestu je prisustvovalo tridesetak (30) aktivistkinja i

aktivista. Ovaj javni skup je bio uredno prijavljen nadležnoj PU, bio je veoma medijski praćen. Međutim, Simo Spasić iz Udruženja porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji svo vreme je ometao skup.

Putem megafona se sve vreme obraćao učesnicima skupa, upućujući im uvrede i klevete:

- Žene u crnom, predratne, ratne i postratne profiterke!
- Žene u crnom dobijaju pare od Soroša i Zapada da govore o muslimanskim žrtvama, a o srpskim uopšte ne govore!
- Žene u crnom dobijaju pare da kleveću Srbe da su samo oni zločinci, a da su svi oni drugi žrtve!
- Zašto nosite crno kada vam niko nije stradao u ratu?
- Evo Staša nosi crno, a niko joj nije ubijen. To nosi zbog para!
- Dabogda za te pare kupile sanduke za svoje najmilije! itd.

Takođe je i svoje platno stavljao ispred učesnika/ca skupa „Žena u crnom“, delom pokrivajući platna ŽUC-a. Nakon neuspešnih obraćanja Simi Spasiću da prestane sa takvim ponašanjem, nakon dvadesetak minuta učesnici/ce skupa „Žena u crnom“ su se pomerili oko 30m od mesta gde su do tada održavali skup. Simo Spasić je krenuo za njima i ponovo stao ispred njih, a svoje platno postavio ispred i preko platana „Žena u crnom“. Ubrzo nakon toga „Žene u crnom“ su u nemogućnosti da nastave, pre vremena prekinule svoj skup i napustile mesto održavanja.

Navedeni skup je obezbeđivalo više pripadnika policije, delom u uniformi, a delom u civilu. Od samog početka skupa i momenta kada je Simo Spasić počeo sa svojim radnjama, obratili smo se prisutnim policajcima, odnosno pripadniku Uprave za javni red i mir koji je bio nadležan za obezbeđivanje skupa. Rečeno nam je da je Simo Spasić prijavio skup i da zato ne mogu ništa da preduzmu. Kako je ponašanje Sime Spasića bilo sve drskije, ponovo smo se obraćali policajcima, ali nam je od strane pripadnika Uprave za javni red i mir koji je bio nadležan za obezbeđivanje skupa rečeno da je konsultovao nadređenog i da mu je rečeno da ne reaguje, jer nema krivičnog dela, niti prekršaja.

Policijski službenici su prekršili zakon, odbijajući da postupe, kada su nastale okolnosti predviđene zakonom, iako su na to više puta bili upozoreni. Zbog ovih okolnosti, Žene u crnom su 20.04.2018. podnele Žalbu na rad policije.

Tuzla (Bosna i Hercegovina), 11. april „Tražimo naše nestale – da ne zaboravimo genocid u Srebrenici“ – U organizaciji udruženja „Žene Srebrenice“ koje okuplja žene čiji su članovi nestali i ubijeni tokom srebreničkog genocida, jula 1995. godine. Od 1996. godine „Žene Srebrenice“ organizuju u Tuzli svakog 11 u mesecu. Cilj mirnih protesta je senzibilisanje šire javnosti za razmjere stradanja bošnjačkih civila u

srebreničkom genocidu. Žene u crnom iz Beograda često se učestvuju u protestima u Tuzli a ovom prilikom je osam aktivistkinja (8) Mreže Žena u crnom učestvovalo je zajedno sa ženama Srebrenice u protestu.

Beograd, 23. april - Povodom 19 godišnjice ubistva 16 radnika RTS-a aktivistkinje i aktivisti Žena u crnom, u 2:06 i 14:06, pridružili su se porodicama, kolegama i prijateljima 16 radnika RTS-a koji su 23. aprila 1999. godine poginuli u napadu NATO-a. Žene u crnom, zajedno sa ženama sa područja Zvornika (Đulići, Klisa, Sapna – Bosna i Hercegovina) prisustvovala su komemoraciji ubijenim radnicima RTS-a, i ispred spomenika Zašto? iskazujući saosećanje i solidarnost sa porodicama ubijenih.

Feminističke, antifašističke, antiratne, antirasističke, antimilitarističke akcije:

Navodimo ih hronološki:

Beograd, 26. januar "Stop turskoj agresiji na Efrin!" - Mreža Žene protiv nasilja i Žene u crnom su organizovale mirovnu akciju ispred Ambasade Turske u Beogradu.

Na protestu su bili istaknuti transparenti na kurdsom, turskom i srpskom jeziku:

Stop turskoj agresiji na Efrin, Dalje ruke od autonomne kurdske oblasti, Podrška kurdske samoupravi, Stop ubijanju kurdske stanovništva, Žene, život, sloboda...

Protestu je prisustvovalo oko dvadesetak (20) aktivistkinja i aktivista.

Prokuplje, 2. mart „Solidarnost sa radnicama“ – Povodom otpuštanja radnica (Turističko-sportske organizacije u Prokuplju, južna Srbija) organizovan je protest ispred suda gde je održano suđenje Emini Rnjak, jednoj od sindikalnih aktivistkinja iz Prokuplja. Osam (8) aktivistkinja i aktivista iz Beograda i Zrenjanina (ŽUC-a, Oktobar, Roza – grupa za radna prava žena), zajedno sa aktivistkinjama Mreže ŽuC-a iz Leskovca i Vlasotinca učestvovala su u ovoj akciji solidarnosti, sa porukama: *Solidarnost sa radnicama, Radnice niste same, Pravo na dostojanstven rad, Solidarnost sa Eminom Rnjak.*

(*Da podsetimo: otpuštene radnice su organizovale štrajk, što je režim iskoristio da podeli dodatne otkaze članovima i članicama Štrajkačkog odbora sindikata u Prokuplju, pod izgovorom da je štrajk bio 'nezakonit'*).

Organizovane su i druge akcije solidarnosti, o čemu će biti reči u nastavku ovog izveštaja.

Beograd, 8. mart „Smrt fašizmu- sloboda ženama“ – Ulični marš povodom 8. marta – Međunarodnog dana žena u organizaciji Mreže Žene protiv nasilja, Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava,

Rekonstrukcija Ženski fond, Astra, Romska ženska mreža, Mreža Žena u crnom Srbije, Mreža žena Rasinskog okruga, Levi samit Srbije i Konsultacije za lezbejke. Osmomartovski marš bio je deo globalne akcije - Feministički štrajk. Marš je počeo na Trgu Republike gde je nastupio antifa hor "Naša pjesma", pročitana je feminističko-antifašistički proglas, kao i proglas podrške ženama u Kurdistanu. Marš se odvijao se centralnim gradskim ulicama, protestnim akcijama ispred institucija (Predsedništvo i Vlada Srbije).

Slogani ovogodišnjeg 8. marta:

Smrt fašizmu – sloboda ženama!

Za radna prava žena - za žensku solidarnost!

Bez nacija, bez granica!

Solidarnost sa izbeglicama!

Antifašizam je moj izbor!

Neću ružu, hoću revoluciju!

Hoću platu, a ne ratu i kamatu!

Neću cvet, hoću radna prava!

Dostojanstven rad, a ne glad!

Mi nismo mašine za kuvanje i rađanje!

Muško nasilje prema ženama je zločin!

Nijedna žena manje, nijedna mrtva više!

I Romkinje su radnice, i lezbejke su drugarice!

Ni državu ni boga blizu jajnika moga!

Moje telo, moja teritorija...

Kod Vlade Republike Srbije organizovan je protestni skup gde su pročitani zahtevi koji su 7. marta 2018. upućeni Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja a tiču se radnih, reproduktivnih i prava na život bez nasilja. U ovom događaju učestovalo je oko **300** osoba.

Beograd, 21. mart "Pravda za Marijel" - Povodom Međunarodnog dana borbe protiv rasizma ispred Ambasade Brazila u Beogradu, Žene u crnom organizovale su protest povodom ubistva Marijel Franko (Marielle Franco), istaknute afro-brazilske aktivistkinje, lezbejke, borkinje za ljudska prava. Marijel je ubijena je 14. marta 2018. Aktivistkinje i aktivisti zahtevale su pravdu za Marijel noseći slike ubijene aktivistkinje i transparente na kojima je bilo ispisano:

Pamtimo Marielle Franco!

Marielle Franco: PRESENTE!

Pravda za Marielle - kazna za ubice!

*Justiça para Marielle - CASTIGO para assassinos!!!
Jedna rasa - ljudska rasa!*

Nakon protesta nekoliko aktivistkinja i aktivista, pozvano je na razgovor ambasadorom Brazila, koja je Brazil opravdavala militarističke mere u ime tzv. bezbednosti. Na kraju razgovora obećala je da će "brazilska država učiniti sve da pronade i kazni počinioce".

Beograd, 23. mart "Solidarnost sa feministkinjama u Poljskoj" – Ispred ambasade Poljske desetak (10) aktivistkinja ŽUC- a i Autonomnog ženskog centra pridružile su se globalnoj solidarnosti sa poljskim feministkinjama u borbi protiv zabrane abortusa.

24. april, Prokuplje - Protest solidarnosti (ispred Osnovnog suda) sa radnicama Ružicom Nedeljković i Vericom Stojanović. Oko dvadesetak (20) aktivistkinja i aktivista su nosile/i transparente podrške: *Za radna prava žena, Ni sluškinje ni ropkinje već radnice i drugarice; Podrška radnicama; Žene zauzmimo se za sebe, vratićemo oteto...*

Prokuplje, 26. april - Protest solidarnosti sa predsednikom Štrajkačkog odbora sindikata u Prokuplju Vanjom Stojanovićem ispred Osnovnog suda u Prokuplju.

26. april, Prokuplje "Solidarnost je naša snaga- Solidarno protiv ugnjetavanja radnica/ka!" protestni marš odvijao se gradskim ulicama, uz zadržavanje ispred Osnovnog suda, Skupštine opštine Prokuplje a marš se završio ispred Nacionalne službe za zapošljavanje. Ispred svake od institucija javnosti su se obraćali radnice/i TSO-a, kao i predstavnice organizacija koje su proteklih meseci solidarno učestvovala u radničkoj borbi. U maršu je učestvovalo oko 50 aktivistkinja i aktivista iz prokuplja, Beograda, Niša, Žitorađe...

Navedene solidarne akcije sa otpuštenim radnicama i radnicama TSO-a organizovale su: *Autonomni ženski centar, Žene u crnom, Rekonstrukcija Ženski fond I Beograda, Levi samit Srbije, Mreža žena Rasinskog okruga, NENA-grupa za mir i prava žena, Leskovac*

SOS Vlasotince, Udruženje žena Peščanik, Kruševac, Portal Mašina.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

TRANZICIONA PRAVDA - FEMINISTIČKI PRISTUP

Ovo je jedna od najvažnijih aktivnosti Žena u crnom. Sastoji se od mnoštvo segmenata: uličnih akcija, radionica, predavanja, stvaranje različitih modela tranzicione pravde sa feminističkog stanovišta, saradnje sa srodnim organizacijama u vidu zajedničkih akcija, (kampanja, konsultativnih sastanka).

Posećivanje mesta zločina počinjenih u naše ime, kao i drugih zločina protiv civilnog stanovništva počinjenih tokom rata na prostoru bivše Jugoslavije:

26. januar, Mostar (Bosna i Hercegovina) – Poseta Mostaru (pomen žrtvama, polaganje cveća u Neretvu, poseta gradskom groblju gde su pokopani ljudi tokom rata). Posetu je organizovala Documenta – Centar za suočavanje s prošloću, Zagreb i **SENSA** – Centra za tranzicijsku pravdu, Pula/Hrvatska; u ime ŽUC-a učestvovala Staša Zajović.

27. januar, Ahmići (Bosna i Hercegovina) – Susret u memorijalnom centru u Ahmićima gde je HVO ubio 116 ljudi 16. aprila 1993. i razgovor sa preživelim u mesnoj školi. U ime ŽUC-a prisustvovala Staša Zajović.

12. april, Srebrenica (Bosna i Hercegovina), 12. april - Učešće u komemorativnom skupu u Srebrenici – godišnjici zločina koji su počinile jedinice vojske Republike Srpske. Naime, 12. aprila 1993. godine bačena je granata u školsko dvorište i tom prilikom je ubijeno 62, a ranjeno 152 dece bošnjačke nacionalnosti. Za ovaj zločin do sada niko nije odgovarao. Na poziv Udruženja žrtava porodica poginulih komemoraciji prisustvovalo je osam (**8**) aktivistkinja Mreže Žena u crnom Srbije i tom prilikom smo položile venac sa natpisom 'U znak sećanja na zločin – Žene u crnom Srbije'.

ŽENSKA SOLIDARNOST ZA KAŽNJIVOST RATNIH ZLOČINA

Akcije ženske solidarnosti – feminističke etike brige i odgovornosti, činovi uzajamne podrške, razmene i saradnje u regiji u cilju izgradnje pravednog mira. U ovom periodu organizovale smo razmene i posete:

16. mart, Đulići (Bosna i Hercegovina) – Susret solidarne podrške ženama iz Đulića, mesta na području Zvornika.

11. april, Tuzla (Bosna i Hercegovina) – Susret sa ženama Srebrenice – srodnicama ubijenih u srebreničkom genocidu.

22. i 23. april, Beograd – Susret ženske solidarnosti koje su organizovale Žene u crnom, Beograd i udruženje građana "Anima" iz Đulića, Bosna i Hercegovina. Ovo je nastavak kontinuirane saradnje, podrške, prijateljstva, solidarnosti Žena u crnom sa ženama sa područja Zvornika. U okviru ovog susreta organizovan je razgovor u prostorijama ŽUC-a, druženje i obilazak Zemuna i Beograda. 23. aprila aktivistkinje su zajedno učestvovala i u komemoraciji ubijenim radnicima RTS-a tokom bombardovanja Nato pakta 1999.

Kažnjivost zločina – put do pravednog mira: praćenje suđenja u Specijalnom sudu

Suđenje za ratni zločin u Kravici - Pred Većem za ratne zločine/Specijalni sud u Beogradu

osam pripadnika Specijalne brigade Vojske Republike Srpske optuženi su za ratni zločin (ubistvo **1.313** Bošnjaka, u okviru srebreničkog genocida, 13. jula 1995. godine).

Da podsetimo: Optužnica za zločin u Kravici podignuta je početkom 2016. godine. To je bio početak najznačajnijeg suđenja pred Višim sudom u Beogradu/Specijalni sud, jer se radi o srebreničkom genocidu. Međutim, 14. jula 2017. godine, Apelacioni sud je doneo odluku da se poništi optužnica za ovaj zločin, koji inače nije kvalifikovan kao genocid, jer je podignuta u trenutku kad Tužilaštvo za ratne zločine/TRZ nije imalo glavnog tužioca. Suđenje je nastavljeno novembra 2017. godine, a ročišta se stalno odlažu zbog nepojavljivanja svedoka, neaktivnosti tužilaštva i odustajanja zaštićenih svedoka usled pretnji koje dobijaju.

U ovom izveštajnom periodu održana su dva (2) ročišta: **6. i 7. februara.**

Suđenje za ratni zločin Ćuška/Kosovo - Dana 14. maja 1999. godine, tokom oružanog sukoba na Kosovu između Oslobođilačke snage Kosova i srpskih vojnih i policijskih snaga, devet pripadnika jedinice 'Šakali' ubili su najmanje četrdesetri (43) civila albanske nacionalnosti u selu Ćuška, opština Peć.

Da podsetimo: suđenje za ovaj zločin počelo je 10. decembra 2010. godine i Žene u crnom su prisustvovala svim ročištima. U prvostepenoj presudi donetoj 11. februara 2014. godine dvojica optuženih dobili su oslobađajuće presude, protiv dvojice optuženih su povučene presude, a ostali su osuđeni na kazne zatvora u trajanju od 20 do 2 godine. Odeljenje za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu 26. februar 2015. godine ukinulo je prvostepenu presudu i naložilo ponovno suđenje.

U ovom izveštajnom periodu održano je samo jedno **(1)** ročište: 25. aprila. Naime, svakog meseca su zakazivana suđenja, koja su bila odložena.

Suđenje za zločin u Lovasu/Hrvatska: Pred Većem za ratne zločine Specijalnog suda u Beogradu, održan je glavni pretres optuženim licima koji se terete da su izvršili krivično delo "Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ, u saizvršilaštvu, u vezi čl. 22 KZ SRJ". Od 10. do 18. oktobra 1991. pripadnici agresorske JNA, uz pomoć pripadnika Teritorijalne odbrane, lokalne civilno-vojne vlasti, paravojnih jedinica „Dušan Silni“ i „Beli orlovi“ vršili su ratne zločine u Lovasu u kojima je ubijeno **70** hrvatskih civila.

Da podsetimo: suđenje za zločine u Lovasu počelo je 17. aprila 2008. godine. Saslušana su 194 svedoka. U prvostepenoj presudi donetoj 26. juna 2012. godine navedeno je da su optuženi dobili kazne između 20 i 4 godine zatvora. Apelacioni sud je 9. decembra 2013. godine ukinuo presudu i proces vratio na ponovno suđenje.

U ovom izveštajnom periodu svakog meseca su zakazivana suđenja, ali zbog odlaganja, nijedno ročište nije održano koja su potom odložena.

Valja napomenuti da je na delu obstrukcija procesuiranja ratnih zločina u vidu: odugovlačenja postupaka, ukidanja prvostepenih presuda, vraćanja na ponovno suđenje, nepojavljivanja svedoka, obstrukcije od strane advokata odbrane, neefikasnog rada Tužilaštva za ratne zločine, neprocesuiranje visokorangiranih počinilaca itd. To proizvodi ogorčenje, posebno među porodicama žrtava, ali i delu javnosti u Srbiji koje se zalaže za kažnjivost zločina, pre svega onih u koje su umešane institucije Republike Srbije, a potom i sve druge.

(Izveštaje sa navedenih suđenja možete naći na sajtu ŽUC-a)

UMETNIČKI ANGAŽMAN U SUOČAVANJU S PROŠLOŠĆU/TRANZICIONOJ PRAVDI

U ovom periodu nastavljen je praksa zajedničkog rada i saradnje umetničkih kolektiva, profesionalnih pozorišta, umetnica/ka angažovanih na umetničkom oblikovanju otpora ratu, ratnim zločinima, represiji, kršenju ljudskih prava. Pored već navedenih umetničko-aktivističkih inicijativa, pre svega u rubrici »Ulične akcije«, u ovom periodu organizovano je više radnih sastanaka u vezi sa osmišljavanjem i realizacijom aktivističko-umetničkih akcija sa umetničkim kolektivima: Multimedijalni centar Led art/Art klinika, Škart i Dah teatar o zajedničkim aktivnostima u navedenom periodu, a radni sastanci su održani u Beogradu i Novom Sadu. U ovom periodu aktivnosti su bile fokusirane na obeležavanje 25 godišnjice zločina u Štrpcima, 26 godišnjice od početka rata u BiH, kao i na akcije solidarnosti sa izbeglicama.

U ovom izveštajnom periodu održane su i sledeće radionice, kružoci, debate o aktivističko-umetničkom angažmanu:

Beograd, 16. i 17. februar „Aktivističke medijske strategije u doba novih medija“ o upotrebi javnog prostora, digitalnom prostoru - kako ga zauzeti i efektivno koristiti; razvoj medijske strategije; antagonistički medijski pritisak itd. Radionicu je koordinirao *Tony Maslić*, nezavisni vizuelni umetnik Beograd/Kipar a učestvovalo je deset (**10**) aktivistkinja i aktivista ŽUC-a.

Beograd, 19. aprila „Umetnički kafe“ - Razgovor sa konceptualnim i medijskim umetnikom Zoranom Naskovskim iz Beograda. U razgovoru održanom u Goethe Institutu u Beogradu je učestvovala Staša Zajović. Razgovor je organizovan u okviru izložbe „*Mandala i krst/Dokumenti 2015/2018 – zamračenje, izbeglice i ekonomsko nasilje*“ organizovanom u CZKD (30.12.2015.-31.01.2016.). Razgovor je nastavak pomenutog projekta.

VIDEO AKTIVIZAM TRANZICIONA PRAVDA - FEMINISTIČKI PRISTUP

U cilju poboljšanja vidljivosti efekata različitih modela tranzicije pravde, posebno onog sa feminističkog stanovišta, koji promovišu Žene u crnom (ŽUC), tokom 2010. godine stvorena je grupa video aktivistkinja i aktivista, koja se osposobila za snimanje, montažu, digitalizaciju i postavljanje na internet video i audio materijala koji je prikupljen tokom redovnih aktivnosti ŽUC, da bi on, u formi kratkih filmova, postao dostupan široj javnosti. U ovom izveštajnom periodu grupa je realizovala sledeće video materijale:

- „**Kristalna noć – nikada više!**“ (4:03 min.) – antifašistička akcija ŽUC-a povodom Međunarodnog dana borbe protiv fašizma i antisemitizma, 9. novembra 2017.
- „**Ostavila je trag u nama**“ – video materijal (12 min.) posvećen aktivistkinji Borki Begović.
- „**Smrt fašizmu - sloboda ženama**“ - *Ženski ulični marš u Beogradu povodom 8. marta 2018.*

Suočavanje s prošlošću - zajedničko promišljanje

–u organizaciji ŽUC-a i srodnih organizacija civilnog društva:

26. januar, Mostar (BiH) „Zatiranje povijesti i sjećanja“ - tribina u organizaciji **Documente** – Centar za suočavanje s prošlošću i **SENSE**– Centra za tranzicijsku pravdu. Aktivisti/kinje su govorili o blokadi procesa suočavanja s prošlošću u regiji. U ime ŽUC-a prisustvovala Staša Z.).

27, 28. i 29. januar, Sarajevo – Skupština za Koaliciju **REKOM** (Regionalnu komisiju za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava počinjenih na teritoriji bivše SFRJ od 1.1.1991. do 31.12.2001.). Na sesiji „*Utjecaj civilnih inicijativa na uspostavljanju tranzicione pravde u praksi*“ učestvovala je Staša Zajović, zajedno sa aktivistima/kinjama: *Adnan Hasanbegović*, Centar za nenasilnu akciju, Sarajevo, *Sonja Biserko*, Helsinški odbo za ljudska prava u Srbiji.

23, 24. i 25. februar „**Pamćenje i odgovornost**“ (Memory and responsibility) – Obrazovni program „Škola za mlade“ u organizaciji ŽUC-a. Škola je imala za cilj da nova generacija mladih aktivista/kinja stekne nova znanja o tranzicionoj pravdi i feminističkom pristupu pravdi. Na školi „Pamćenje i odgovornost“ je učestvovalo **25** mladih ljudi iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije.

U okviru teorijskog dela škole održana su sledeća predavanja:

- *Feministički pristup pravdi* – iskustvo Žena u crnom (Staša Zajović)
- *Tradicija narodnjaštva i kolektivism* – istoričarka dr Latinka Perović
- *Ideološka upotreba mita* – prof. dr Đokica Jovanović
- *Otpor nacizmu i kolaboracija tokom Drugog svetskog rata* – istoričar Milovan Pisari
- *Razvoj koncepta kolektivne političke odgovornosti* – prof. dr Daša Duhaček
- *Kultura sećanja* – prof. dr Ljubinka Trgovčević
- *Sudski utvrđene činjenice pred Haškim tribunalom* – istraživač Fonda za humanitarno pravo -a Nemanja Stjepanović.

Škola „Pamćenje i odgovornost“ je doprinela osnaživanju mladih ljudi kroz obrazovni proces i podstakla dijalog i saradnju.

Beograd, 17. mart – Grupa od 18 studenata/kinja sa Univerziteta Međunarodnih studija (Middlebery Institute of International Studies at Monterey, SAD) posetila je ŽUC. U poseti su bile i profesorke i profesori. Mirko Medenica i Mina Damjanović predstavili su aktivnosti ŽUC-a (etičkim principima mirovne politike, feministički pristup pravdi, radu sa izbeglicama, kao i o napadima na ŽUC, Tokom posete prikazani su dokumentarni filmovi o uličnim akcijama ŽUC-a.

25. mart, Beograd „**Globalni samit o reparacijama**“ - Međunarodna konferencija u organizaciji Fonda za humanitarno pravo; u ime ŽUC-a učestvovao Miloš Urošević.

ŽENSKI SUD FEMINISTIČKI PRISTUP PRAVDI

Donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u vezi sa organizovanjem Ženskog suda - feministički pristup pravdi u ovom periodu. Ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnomo.org i www.zenskisud.org ili nam se obratite putem mail: zeneucrnomo@beograd@gmail.com

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Ženskom sudu je prisustvovalo više od **500** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz: Argentine, Alžira, Palestine, Izraela, SAD, Španije, Italije, Švedske, Austrije, Belgije, Velike Britanije, itd.

Završni događaj u Sarajevu nije kraj procesa, već naprotiv, podsticaj da se iz feminističke perspektive nastavi sa kreiranjem novih modela pravde. To je obaveza pre svega prema svedokinjama, ali i izraz naše odgovornosti prema ogromnom teretu nedavne prošlosti.

U nastavku procesa Ženskog suda, Žene u crnom, Beograd koordiniraju programske i druge aktivnosti, uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), neke članice bivšeg Organizacionog odbora Ženskog suda (OOŽS) koji je delovao do događaja u Sarajevu učestvuju sporadično (Fondacija 'Cure', Sarajevo) dok su se ostale članice OOŽS podržavaju aktivnosti bez aktivnog učešća.

I **Javne promocije Ženskog suda – feministički pristup pravdi** - regionalni i međunarodni nivo

Promocije/javne prezentacije ŽS se sastoje od sledećih segmenata:

- Šta je Ženski sud? Šta je feministički pristup pravdi? Istorijat i proces organizovanja Ženskog suda – o čemu uglavnom govore organizatorke ŽS
- Ženski sud – feministički pristup pravdi (52 minuta) – projekcija dokumentarnog filma
- Svedokinje govore o svom iskustvu svedočenja na Ženskom sudu u Sarajevu (Šta je za mene značilo svedočenje na ŽS?, kao i učešće u nastavku procesa ŽS)
- Razgovor sa publikom (Učinci Ženskog suda, nastavak procesa ŽS, problemi sa kojim se najviše suočavaju u svom okruženju – predlozi, sugestije za održanje 'mini' ŽS po specifičnim pitanjima, itd.).

U ovom izveštajnom periodu održane su tri (3) javne prezentacije u tri države bivše Jugoslavije; na ovim prezentacijama prisustvovalo je **110** osoba:

26. februar, Zagreb - Centar za ženske studije - Na javnoj promociji bilo je prisutno **35** studentkinja a učestvovala su: Nela Pamuković i Renata Jambrešić Kirin iz Zagreba, Staša Zajović iz Beograda i Milka Rosić iz Leskovca (organizatorke i saradnice ŽS). *Svedokinje*: Jovanka Carević iz Zagreba, Marija Kovačev iz Novog Bečaja i Marica Šeatović iz Novske.

Studentkinje Ženskih studija iskazale su najveće interesovanja: za feministički pristup pravdi, nekažnjivosti u celoj regiji, aktivnosti u narednom periodu tj. o pripremnim aktivnostima za organizovanje ŽS o kršenju radnih prava žena u Srbiji o čemu je govorila Milka Rosić.

10. april, Zagreb, Fakultet političkih znanosti (Kolegij: Mediji i rodne uloge) -

Na javnoj promociji Ženskog suda učestvovala su organizatorke i saradnice ŽS (Nela Pamuković, Renata Jambrešić Kirin, Marijana Senjak i Staša Zajović) i svedokinje: Mirjana Učakar i Marica Šeatović. Bile su prisutne četiri (4) studentkinje, organizatorka profesorka Smiljana Leinert Novosel i Lino Veljak, profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

11. april, Tuzla, Bosna i Hercegovina – Promocija je održana u gradskoj biblioteci "Derviš Sušić" u organizaciji aktiviste Nihada Suljića i NVO "Novi horizonti" iz Tuzle. Govorile su: *Staša Zajović, Jadranka Miličević, Fondacija CURE, Sarajevo i Mira Vilušić, feministička terapeutkinja Ženskog suda i svedokinje: Reiha Avdić, Mirjana Mijailović, Leskovac, Srbija, Rejha Avdić, Tuzla/Bratunac, BiH, Binasa Džigal, Prijepolje, Srbija*

Sabina Talović, Pljevlja, Crna Gora. Na promociji su bile prisutne **62** osobe.

Pored toga, o Ženskom sudu je bilo reči i u okviru sledećih regionalnih konferencija:

28. januar, Sarajevo (Rekom): U okviru sesije "Uticaj civilnih inicijativa na uspostavljanju tranzicione pravde u praksi", govorila je *Staša Zajović* o obeležavanju mesta zločina, simboličkim reparacijama/sećanju na žrtve, kao i o Ženskom sudu.

23. februar, Beograd – U okviru obrazovnog programa za mlade iz cele regije "Pamćenje i odgovornost" u organizaciji ŽUC-a, o ŽS je govorila *Staša Zajović*.

Međunarodna promocija Ženskog suda

2. mart – Bilbao (Hegoa), na Univerzitetu Baskije (Universidad del Pais Vasco/Euskal Herriko Unibersitatea) a u organizaciji Instituta za izučavanje razvoja i međunarodnu saradnju (Instituto de estudios sobre desarrollo y cooperacion internacional) *Staša Zajović* je govorila o Ženskom sudu – feminističkom pristupu pravdi a u okviru seminara „Izgradnja mira iz ugla feminističkog antimilitarizma- iskustvo Žena u crnom, Beograd“ (Construyendo politicas cotidianas de paz desde feminismo antimilitarista. Mujeres de Negro, Beograd); događaju održanom prepodne je prisustvovalo oko dvadesetak studenata/kinja postdiplomskih i doktorskih studija.

6. mart, Ondarroa – Predavanje o aktivnostima ŽUC-a, posebno o feminističkom pristupu pravdi, suočavanje s prošlošću Staša Zajović je održala u prostorijama lokalne ženske grupe a u organizaciji Komisije za rodnu ravnopravnost grada Ondarroa.

Poslednjih meseci Žene u crnom/Donne in nero iz Italije su organizovale brojne susrete o iskustvima ŽS: Torino, Milano, Modena, Fano, Udine, Padova...

Takođe smo u ovom periodu imale mnoštvo susreta sa istraživačicama – bilo direktnih sastanaka, bilo skype...

II Pripremne aktivnosti za organizovanje Ženskog suda o kršenju radnih prava žena (Srbija)

Tokom regionalnih susreta ŽS, kao i javnih prezentacija organizovanih u Srbiji, svedokinje na ŽS, kao i žene (manjim delom su bili muškarci) koje su prisustvovala javnim prezentacijama, govorile su o višestrukom nasilju (nasilju partijske države, nekažnjivosti na svim nivoima, diskriminaciji i progonu na etničkoj, ideološkoj, rodnoj osnovi i sl.). Radi se o višeslojnom nasilju, tj. razni vidovi nasilja međusobno isprepleteni (etničko/klasno/rodno/militarističko).

Post/ratno profiterstvo, pljačkaška privatizacija, brutalna eksploatacija radnika, a naročito radnica jedno od najvećih nepravdi i uzroka nebezbednosti žena u Srbiji. S druge strane, prevladava strah žena da o tome javno govore zbog straha od gubitka posla, ucena, pritisaka.

U okviru pripremnih aktivnosti za organizovanje Ženskog suda o kršenju radnih prava žena, a u skladu sa feminističkom etikom preuzimanja odgovornosti za nastavak procesa ŽS, neke od svedokinja na ŽS iz Srbije, aktivistkinje Mreže ŽUC-a, uz podršku ŽUC, Beograd, u ovom izveštajnom periodu organizovane su sledeće aktivnosti:

Radionice/razgovori o radnim pravima žena u ovom periodu su održani u sledećim mestima:

Zrenjanin, Vojvodina – Roza – grupa za radna prava žena:

- *U toku januara* urađeni su pojedinačni intervjui sa 11 žena – radnica trgovinskih lanaca marketa GO-MEX i PerSu, kao i radnice Drexl-Mayera;
- *18. februar* sastanak sa ženama sa kojima su rađeni intervjui u januaru, učestvovalo sedam žena;
- *U toku februara* obavljena tri pojedinačna intervjua sa ženama koje ne žele da se uključe u proces, već žele da nekome ispričaju svoju priču;
- *Mart* – druženja sa ženama koje su ranije učestvovala na radionicama (4. mart) i druženje/razgovor o učešću na ženskom maršu 8. marta u Beogradu;
- *15. april* - radionica u organizaciji Žena u crnom iz Beograda i Roze-grupe za radna prava žena održana je u Zrenjaninskom socijalnom forumu, a prisustvovalo je **16** žena iz Zrenjanina, Žitišta, Novog Bečaja i Beograda.

Novi Bečej – Marija Kovačev je u ime grupe Roza organizovala sledeće aktivnosti:

- *Tokom novembra 2017.* je obavila više prvo telefonskih poziva, a zatim i individualnih razgovora, najčešće u svojoj kući, sa osam žena;
- *15. decembar 2017.* održan je zajednički sastanak u kojem je učestvovalo 6 žena, koje su svedočile, ali bez snimanja jer nisu sigurne da li žele da se uključe u proces;
- *26. januar 2018* – sastanku su prisustvovala i aktivistkinje Roze iz Zrenjanina (Vesna i Milica). Od šest

pozvanih odazvale su se dve, nisu želele da se razgovor snima, razlozi su različiti, od straha do toga da nisu sigurne da li žele da se uključe u proces;

- 24. februar 2018.- sastanak sa 4 žene koje nisu htele da se snima, sastanku prisustvovala i aktivistkinje Roze iz Zrenjanina;
- Mart i april 2018. - Marija Kovačev je ponovo obavljala individualne razgovore sa ženama, u pokušaju da ih osnaži i ubedi da pristanu da budu deo procesa organizovanja ŽS.

Leskovac - u organizaciji grupe za mir i prava žena „NENA“:

- 29. januara – radionica u kojoj je učestvovalo šest (6) žena;
- 17. april - radionica u organizaciji NENA- grupa za mir i prava žena i Žena u crnom iz Beograda održana je u Udruženju distrofičara, a prisustvovalo je 17 žena iz Leskovca, Prokuplja i Beograda.

Učesnice su svedočile o nepravdama u svetu rada, a izrazile su potrebu i spremnost da učestvuju u procesu ŽS, pre svega kao potencijalne svedokinje za ŽS.

III Feministička etika brige i odgovornosti

Susreti u sigurnim prostorima u kojima žene javno govore o prećutanim zlodelima, potisnutim traumama, a radi jačanja uzajamne podrške, poverenja, prijateljstva, uključivanja što šireg kruga žena u aktivnosti u nastavku procesa Ženskog suda. Ovim nastavljamo praksu sa prethodnih sastanaka na kojima je dogovoreno da tamo gde ne postoje uslovi za organizovanje 'mini' ŽS, organizuju se radionice, kružoci, sastanci... Feministička etika brige i solidarnosti uključuje i praćenje suđenja za ratne zločine; podrška pravnim procesi i procedurama koje vode svedokinje na ŽS.

U okviru ove aktivnosti realizovane su sledeće aktivnosti:

1. Ljubljana/Slovenija, 20. januar - Radionica sa 'Izbrisanima' u Ljubljani održana je u Socijalnom centru 'Rog', a učestvovala su žene i deca iz zajednice „Izbrisanih“, kao i aktivistkinja koje su ih podržavale i podržavaju. I ova, kao i prethodne radionice, potvrdila je duboke traume koje proživljavaju žene i deca – žrtve etničkog čišćenja u Sloveniji (1992.).

Da podsetimo: Nakon priznavanja nezavisnosti Slovenija, početkom 1992. godine, slovenačke vlasti su, 26. februara 1992. godine, posebnom uredbom 'izbrisale' iz državnog registra oko 26.000 osoba neslovenačkog porekla, koji su ostali bez dokumenata, prava na boravak, rad i socijalnu zaštitu. Pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu pokrenuta je tužba protiv države Slovenije zbog ovog masovnog kršenja ljudskih prava. O tome su žene govorile i na ovoj radionici u kojoj je učestvovalo 17 žena: tri članice zajednice 'Izbrisanih', četiri svedokinje na ŽS i iz Hrvatske i Slovenije, šest aktivistkinja iz Ljubljane, dok su ostale četiri bile organizatorke, ŽS i saradnica ŽS (Nela Pamuković i Mubera Ždralić iz Zagreba i Staša Zajović, Beograd).

Marijana Senjak, feministička terapeutkinja je moderirala ceo sastanak/radionicu. Marijana je naglasila da je radionica "deo feminističke etike brige o sebi – osnaživanje sebe, rad na sebi a ne samo pružanje pomoći drugima". Radionica se

sastojala iz sledećih segmenata:

- "Moja najbolja prijateljica me predstavlja" – dinamička vežba
- O iskustvu sa Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu - Mirjana Učakar, liderka pokreta 'Izbrisanih' i svedokinja na ŽS izvestila je da je Evropski sud za ljudska prava u Strazburu decembra 2017. godine odbio tužbu za povrat imovine (otkupna stana koji su izgubili 1992. jer nisu imali slovenačko državljanstvo). Valja napomenuti da je Amnesty International je podržao tužbu. O traumama, kao i narednim aktivnostima, posebno podržci u vezi sa ovim razgovarano je u ovom delu radionice.

Takođe je bilo reči o podržci organizovanju 'Nedelje Izbrisanih' februar 2018. koja obuhvata više aktivnosti (debate, javna pisma, zahtev da se 'Izbrisani' unesu u školske udžbenike, zahtev da se ustupi lokacija/ javni prostor za izgradnju memorijala/spomenika 'Izbrisanima'.

2. Pljevlja, Crna Gora – Među ženama, pripadnicama bošnjačke nacionalnosti u severnom delu Crne Gore, i dalje prevladava strah od javnog govora o zločinima etničkog čišćenja počinjenog tokom rata (1991.-1999.). Radi se o nepriznatim, nekažnjenim zločinima i potisnutim traumama koje su preživele žene. Na ovoj radionici naglašeno je da se trauma prenose generacijski, a etnička diskriminacija je i dalje prisutna. Cilj ovih radionica je stvaranje sigurnog prostora, osnaživanje žena da svedoče o etničkom nasilju, a s druge strane, jačanje uzajamne podrške, solidarnosti i kulture nenasilja. Radionice uključuju individualni i grupni rad a sve radionice koordinira feministička terapeutkinja *Ljupka Kovačević*, aktivistkinja mirovne grupe 'Anima' iz Kotora i terapeutkinja na ŽS.

U ovom izveštajnom periodu održane su dve (2) radionice u organizaciji NVO 'Bona Fide' Pljevlja:

16. mart – U razgovoru o ratnim i postratnim traumama i diskriminaciji (etničko/militarističkoj/ekonomskoj/rodnoj) učestvovalo je deset (10) osoba (9 žena i jedan muškarac). Dogovorene su teme za naredne radionice: o strahu kao dominantnom osećanju, suočavanju s prošlošću, antifašizmu...

27. april – Učestvovalo je jedanest (11) osoba a razgovaralo se o strahu i identitetima (rodnom, etničkom). Valja napomenuti da je veliki broj izbeglica i migranata iz zemalja Bliskog istoka, počeo da dolazi u Pljevlja krajem februara 2018. U prostoru Bona Fide boravilo je oko 300 izbeglica i migranata, a u njihovo zbrinjavanje i podršku svakodnevno su uključeni aktivistkinje i aktivisti Bona Fide. Aktivistkinje se kazale da se radu sa izbeglicama suočavaju sa traumama žena, dece i muškaraca. Sve žene su iskazale pozitivan stav prema radu sa izbeglicama, ali su iskazale potrebu da se u narednom periodu više posvete pružanju psihosocijalne podrške kako izbeglicama, tako i aktivistkinjama.

IV Praćenje suđenja (za ratne zločine; pravni procesi i procedure koje vode svedokinje, organizatorke, aktivistkinje na ŽS):

- Suđenje za ratni zločin Kravica pred Specijalnim sudom u Beogradu: zajedno sa srođnicama ubijenih, suđenja prate aktivistkinje i aktivisti ŽUC-a (o ovom suđenju možete više informacija u ovom izveštaju u rubrici (Praćenje suđenja u Specijalnom sudu)

U ovom periodu svedokinjama koje su vodile pravne postupke (povrat imovine, pripremne radnje postupke za ratne zločine) i u svim slučajevima su imale podršku terapeutkinja, organizatorke i aktivistkinja Ženskog suda.

V Zajednički radni konsultativni sastanci – U ovom periodu održavani su operativni radni sastanci organizacija, ekspertkinja, aktivistkinja koje učestvuju u nastavku procesa:

15. januar, Zagreb: radni sastanak u Centru za žene žrtve rata, učestvovalo je sedam (7) žena (svedokinje i organizatorke iz Hrvatske i Staša Zajović iz Srbije). Bilo je reči o pripremama za radionicu u Ljubljani, o učešću na sastanku Mreže ŽUC-a, regionalnom sastanku ŽS itd.

26. februar i 10. april, Zagreb: radni sastanci svedokinja i organizatorke ŽS nakon održanih javnih promocija ŽS.

11. april, Tuzla/BiH: radni sastanak svedokinja i organizatorke iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije.

VI Radni sastanci Žena u crnom: kao nositeljke programskih aktivnosti u nastavku procesa ŽS, održavale su radne sastanke (izveštajne aktivnosti, priprema publikacija, dokumentacije i arhive ŽS, priprema regionalnih susreta ŽS.

VII Video aktivizam

Video aktivizam koji podrazumeva realizaciju video materijala u vezi sa feminističkim pristupom pravdi; obuhvata i prevod i titlovanje dokumentarnih filmova o iskustvima nenasilnih pokreta protiv nekažnjivosti zločina, neoliberalne ekonomske globalizacije, itd.

Dokumentarni filmovi urađeni u ovom izveštajnom periodu već su navedeni u rubrici („Video aktivizam - tranziciona pravda - feministički pristup)

VIII Izdavaštvo

Izveštaji:

- *Ženski sud: feministički pristup pravdi* (Januar – decembar 2017. godišnji izveštaj na bhs jezicima (22 str.) i na engleskom jeziku (18 str.)

- *Javne promocije ŽS* (izveštaji 25 str.)

- *Pripremne aktivnosti za organizovanje Ženskog suda o kršenju radnih prava žena, Srbija* (izveštaji 30 str.)

- *Feministička etika brige* (izveštaji 10 str.)

- *Regionalni susret Ženskog suda* (transkript, 28 str.)

I u ovom izveštajnom periodu, svedokinje na ŽS učesvovala su u brojnim aktivnostima Mreže ŽUC-a: uličnim akcijama; suočavanju s prošlošću (posećivanje mesta zločina, praćenje suđenja, susreti ženske solidarnosti), sastanak Mreže, obrazovni programi.

MREŽE KOALICIJE UZAJAMNA PODRŠKA I SOLIDARNOST

Žene u crnom su pokretačice ili aktivne učesnice brojnih regionalnih mreža, koalicija i saveza, aktivne učesnice u aktivnostima srodnih organizacija radi jačanja uzajamne podrške, solidarnosti, civilnog društva i demokratije u Srbiji i u celoj regiji.

U ovom periodu realizovano je mnoštvo aktivnosti od kojih izdvajamo sledeće:

Sastanak Mreže Žena u crnom, 9, 10. i 11. februar 2018, u Vrnjačkoj Banji

Na sastanku je učestvovala šezdesetjedna (61) osoba i to: pet (5) iz Crne Gore, tri (3) iz Hrvatske, pet (5) iz Bosne i Hercegovine, jedna (1) iz Makedonije, jedna (1) iz Kosova, jedna (1) iz Kipra i četrdesetpet (45) iz deset (10) gradova u Srbiji.

Sastanak je počeo **kratkim predstavljanjem** učesnika/učesnica.

U nastavku su **o aktivnostima Žena u crnom i zajedničkim aktivnostima Mreže Žena u crnom, u periodu od šest meseci**, izvestili/le aktivisti i aktivistkinje Mreže Žena u crnom: *Miloš Urošević* (Suočavanje s prošlošću), *Suvada Selimović* i *Ljiljana Radovanović* (Feministička etika brige i odgovornosti), *Staša Zajović*, *Šehida Abdurahmanović*, *Milka Rosić* (Ženski sud – feministički pristup pravdi), *Šaha Hrustić* i *Sabina Talović* (Solidarnost je naša snaga).

U drugom delu je *Snežana Jakovljević* predstavila jednu od **aktivnosti koja je organizovana izvan Mreže, a bila je važna za njihovu sredinu**. Bilo je reči o sastanku koje su održale aktivistkinje Udruženja Peščanik zajedno sa partnerskom organizacijom Ženska asocijacija za ljudska prava iz Mitrovice/Kosovo, koji je ujedno bio i prva aktivnost na projektu Pregovori Beograd - Priština, iz perspektive žena. Cilj projekta je osnaživanje aktivistkinja ženskih prava i žena donositeljki odluka u Južnoj Srbiji i Severnom Kosovu za aktivnije učešće u pregovorima između Beograda i Prištine u procesu EU integracija.

U okviru sesije **Aktivistička umetnost**, prikazani su dokumentarni filmovi Grupe za video aktivizam Žena u crnom.

Kasnije uveče su aktivistkinje i aktivisti gledali film „**Ja, Danijel Blejk**“ (*I, Daniel Blake*), u režiji Kena Louča/Ken Louch. Razgovor posle projekcije filma odnosio se na film, ali mnogo

više na slična iskustva u našem okruženju. Učesnice su govorile o birokratskoj dehumanizaciji, poniženjima na biroima za zapošljavanje, o prekarijatu, strahu, ucenama, o kažnjavanju buntovnog radništva, o nacionalističkim manipulacijama radništvom uoči rata i posle rata, o ne/mogućnosti organizovanja radničke solidarnosti.

Centralna sesija sledećeg dana (**10. februar**) je bila posvećena **svetu rada i radnim pravima u Srbiji**.

Započela je predavanjem, pod nazivom **Šta je radnička klasa danas?**, koje je održao Lino Veljak sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu, moderirala Marijana Stojčić.

U drugom delu, o **Svetu rada u Srbiji danas**, govorili su panelisti/kinje: *Mario Reljanović*, Pravni fakultet Univerziteta „Union“, *Zoran Stojiljković*, Fakultet političkih nauka i Granski sindikati „Nezavisnost“, *Jelena Veljić*, članica Društvenog centra „Oktobar“, *Marijana Stojčić*, sociološkinja i aktivistkinja Žena u crnom i *Slobodan Sadžakov*, Pedagoški fakultet u Somboru.

Tokom ove sesije bilo je reči o sledećim pitanjima: kako je nacija zamenila klasu; zakon o radu – urušavanje radnih prava; položaj radnika/ca u inostranim firmama – investicije u službi eksploatacije; štrajkovi u Srbiji 2017; sindikati u službi radnika/ca ili kapitala; egoizam kao izvor kršenja radnih prava itd.

Razgovor su moderirale: *Snežana Tabački* i *Staša Zajović*

Prepodnevni rad je završen razgovorom o **položaju nezavisnih kulturnih radnika/ca**. Učestvovala/i su: *Danica Vukićević*, pesnikinja i književnica, iz Beograda i *Tony Maslić*, nezavisni vizuelni umetnik Beograd/ Kipar.

Tokom podnevne pauze, grupa aktivistkinja i aktivista je osmišljavala **akcije vezane za obeležavanje 8 marta**.

Popodnevna sesija je bila posvećena **radnim pravima žena**.

U prvom delu su predstavljeni sledeći tekstovi:

- **Kako da sestre to rade najbolje:** publikacija u izdanju Rekonstrukcije Ženski fond – o kojoj je govorila *Marija Jakovljević*, iz Rekonstrukcije Ženski fond;
- **Čitanka ŽUC-a: Svet rada** (izbor radova): koji su predhodno dostavljeni učesnicama/ima sastanka Mreže i o kojima su govorile: *Mina Damnjanović*, *Tanja Marković* i *Staša Zajović*.

Drugi deo je bio posvećen **položaju žena na tržištu rada**. Na panelu su učestvovala: *Maja Krek*, članica Društvenog centra „Oktobar“; *Hristina Cvetinčanin Knežević*, Centar za ženske studije, Beograd; *Senka Rastoder*, sindikalna aktivistkinja, Bar, Crna Gora i *Vesna Đorđević*, Grupa za radna prava žena 'Roza'

Moderirale: *Mina Damnjanović* i *Marijana Stojčić*

Sesija je završena prikazivanjem nekoliko **kratkih dokumentarnih filmova o položaju radnica/ka u Srbiji i svetu**: *O štrajkovima u Srbiji 2017*; *Bolivijka/Boliviana* i *U pravu su/Tienen razon*.

Tokom večeri je organizovan **feministički čitalački kružok**, na kom su predstavljene: dve knjige proze: „Majka obrnutih stvari“, *Danice Vukićević* i „Ugrizi život“, *Radmile Lazić*.

O knjizi *Danice Vukićević* „Majka obrnutih stvari“ govore su aktivistkinje *Milica Miladinović*, *Staća Zajović*, *Fahrudin Kladničanin*, *Sabina Talović* i autorka.

Knjigu „Ugrizi život“, predstavila je *Nuna Zvizdić*.

U okviru diskusionog kutka „**Kuda i kako dalje**“, govorili su *Bratislav Stamenković*, građanski aktivista iz Leskovca i *Memnuna Nuna Zvizdić*, Sarajevo, članica Regionalnog ženskog lobija za mir i bezbednost u Jugoistočnoj Evropi.

Moderirala je *Snežana Tabački*.

Sastanak je završen dogovorom **o aktivnostima u narednom periodu**.

Moderirali su: *Miloš Urošević* i *Staća Zajović*

(Integralni izveštaj sa sastanka Mreže možete naći na sajtu *Žena u crnom*)

U ovom izveštajnom periodu održani su i brojni sastanci radnih grupa o pitanjima koja se bave Mreže ŽUC-a.

Obrazovni programi, feministički diskusioni kružoci...

U ovom periodu realizovane su sledeće aktivnosti:

I Ženski mirovni aktivizam, 16. mart, Đulići, Bosna i Hercegovina

Obrazovni program koji udruženje građanki „Anima“ iz Đulića i Žene u crnom, Beograd organizuju od početka 2016. godine. Ovo je *sedmi ciklus* navedenog obrazovnog program posvećenog zajedničkom promišljanju učešća žena u izgradnji mira, ulozi ženskog mirovnog aktivizma u postizanju pravednog mira. Susreti u okviru *Ženskog mirovnog aktivizma* jačaju povjerenje, uzajamnu podršku i solidarnost, šire prostore ženske autonomije i samopouzdanja. I ovaj susret je nastavak dugogodišnje saradnje, prijateljstva, uzajamne podrške i zajedničkog rada „Anime“ i ŽUC-a.

Na ovom susretu učestvovala su **42** žene iz područja opštine Zvornik (Istočna Bosna): 38 žena iz sledećih mesta: Đulići, Tojšići, Glumina, Sapna, Klisa, Grabovac, Šetići, Goduš, Tuzla, Kobilić i iz Beograda (4 aktivistkinje ŽUC-a).

Iz programa izdvajamo sledeće segmente:

Borba za radna prava žena, za žensku solidarnost - radionica i projekcija filmova o 8. martu u regiji i svetu.

Žene i moć – nastavak radionice iz prethodnog (šestog ciklusa)

Moć žena da pokreću promene... projekcija dokumentarnih filmova:

- **Drugačija moć je moguća – Luiza Morgantini:** dokumentarni film, u trajanju od 17 minuta, u režiji Jelene Čelebić, produkciji Žena u crnom (2008) o Luizi Morgantini, bivšoj poslanici Evropskog parlamenta, jednoj od osnivačica Međunarodne mreže Žena u crnom; film je snimljen u Leskovcu, na konferenciji 'Drugačija moć je moguća' (2004.) u organizaciji Žena u crnom a prikazuje mirovni angažman Luize Morgantini.

- **„Žene zajedno grade mir”** (15 min.) - dokumentarni film o susretu ženske solidarnosti (20. septembar 2017.) u organizaciji Žene u crnom, Beograd i udruženje građana "Anima" iz Đulića. Grupa od **49** žena iz područja Zvornika (Đulića, Klise, Tojšića, Glumine, Zvornika, Sapne, Šetića...) došle su u Beograd i tom prilikom organizovano je niz aktivnosti: susret u prostorijama ŽUC-a, a potom, turističko-kulturni program zajedničkog obilaska Beograda.

II Pljevlja/Crna Gora, 30. i 31. mart „Feminizam je naš izbor”

Feministički diskusioni kružok/FDK održan je u prostorijama otvorenog centra Bona Fide, Pljevlja. FDK predstavlja dio obrazovnog programa **Feminizam je naš izbor!** koji realizuje Bona Fide, uz podršku Žena u crnom, Beograd i Anima, Kotor.

Na FDK učestvovalo ukupno **18** osoba, od toga 15 žena i 3 muškarca iz: Pljevalja, Kotora, Herceg Novog, Prijepolja, Priboja, Beograda...

U okviru ovog FDK održane su radionice, predavanja, projekcija dokumentarnih filmova:

Kuda ide feminizam? – radionica

U prvom delu „Šta je za mene/nas feminizam – ovdje i sada?; O etičkim principima feminističko-antimilitarističke politike...) bilo je reči o izazovima i zamkama feminizma – kršenje prava žena, posebno radnih, u kontekstu pljačkaške privatizacije, religijskog fundamentalizma, militarizma u regionalnom i globalnom kontekstu...

U drugom delu prikazani su dokumentarni filmovi Grupe za video aktivizam ŽUC-a, srodnih međunarodnih mreža o feminističko-antimilitarističkom angažmanu.

31. marta - Kontinuitet feminističke borbe – nastavak razgovora o feminizmu (O feminističkom aktivizmu prije rata, o jugoslovenskoj feminističkoj mreži, o feminističko-pacifističkom aktivizmu tokom i nakon ratova na prostoru bivše Jugoslavije).

U nastavku su prikazani dokumentarni filmovi:

“Neda Božinović Kontinuitet borbe za mir i ženska prava” (17.15 min.) - dokumentarni film o Nedi Božinović (1917.- 2001.), jednoj od osnivačica Žena u crnom.

“Neda Božinović - od partizanke do antimilitaristkinje” (15.45 min.) – dokumentarni film, razgovori sa Nedom B. o njenom učešću u Drugom svetskom ratu, uzrocima raspada SFR Jugoslavije, itd.

Kontinuitet feminističke borbe – nastavak radionice u popodnevnom delu:

- **8. mart** - kratak istorijat; šta je za nas 8. mart? zašto nam je važan?

- Od ženskog štrajka na Islandu (1975) do Svetskog feminističkog štrajka 2017. i 2018.

Ženski pokret u Crnoj Gori, s posebnim osvrtom na ženski pokret u Boki Kotorskoj- predavanje je održala Ervina Dabižinović.

U završnoj sesiji feminističkog diskusionog kružoka dogovarane su zajedničke aktivnosti u narednom periodu.

FDK su moderirale Staša Zajović, Beograd, Ljupka Kovačević, Kotor i Ervina Dabižinović, Herceg Novi.

Solidarnost je naša snaga

Akcije solidarnosti – sa pripadnicama/ima ugroženih i obespravljenih manjinskih zajednica (socijalno-klasnih, etničko-rasnih, seksualnih), građanima/nkama čija su ljudska prava (radna, obrazovna, kulturna), ugrožena.

I Solidarnost sa ratnim izbeglicama u Srbiji: Žene u crnom su započele 2013. kada su organizovane solidarne akcije protiv rasističkih napada koji su kulminirali krajem 2013 godine i od tada pa do sada Žene u crnom organizuju mnoštvo aktivnosti, o čemu možete naći informacije na sajtu Žena u crnom. Aktivnosti solidarnosti su međusobno isprepletene, istovremeno uključuju više dimenzija – mirovnu, humanitarnu, umetničko-aktivističku, informativnu...

Direktne akcije - solidarna pomoć na terenu ima više segmenata i obuhvata:

- **Posete mestima na kojima se nalaze izbeglice** – aktivistkinje i aktivisti ŽUC-a pružali su solidarnu pomoć u samoorganizovanim kampovima izbeglica (kod Šida, na granici između Srbije i Hrvatske). U ovom izveštajnom periodu četiri puta smo išli u solidarnu posetu izbeglicama u Šidu a u ovoj aktivnosti saradujemo sa „No name kitschen“, međunarodna volonterska mreža koja kontinuirano pruža pomoć izbeglicama u samoorganizovanom kampu u Šidu. U prikupljanju pomoći učestvovala su i aktivistkinje Mreže ŽUC-a iz cele Srbije.

- **Mirovne akcije humanitarnog karaktera** – pružanje humanitarne pomoći - preko humanitarnih akcija podstičemo solidarnost, upoznavanje, prijateljstvo, susrete sa ratnim izbeglicama, sticanje znanja o položaju izbeglica, informacija o njihovom položaju, itd. U ovom izveštajnom periodu ŽUC je organizovao prosečno jednom nedeljno, a nekada i više puta, solidarne posete ŽUC-u izbeglica smeštenih u kampu u Krnjači (devojčica i žena iz Avganistana), kao i drugih izbeglica.

- **Umetničko-aktivističke akcije solidarnosti sa izbeglicama** - ulične mirovne akcije – protesti zbog zloupotrebe i militarizacije izbegličke tragedije, podsticanje solidarnosti građanstva sa ratnim izbeglicama. Ovaj segment aktivnosti obuhvata i estetsku dimenziju solidarnosti (štampanje letaka, izrada bedže-

va, transparentata na arapskom, farsiju, engleskom, srpskom jeziku). U ovom periodu organizovane su ulične akcije: 21. mart (*više informacija u rubrici 'Ulične akcije'*).

- **Pletemo mir i solidarnost** – unutar Mreže ŽUC-a organizovano je tokom ovog perioda pletenje više stotina vunениh predmeta (rukavica i papuča/priglavki, šalova...) za potrebe izbeglica u zimskom periodu; u ovoj akciji učestvovalе su aktivistkinje iz Srbiji, Crnoj Gori, BiH, a takođe su se uključile i solidarne građanke.
- **Dokumentarni filmovi o akcijama solidarnosti:** Grupa za video aktivizam ŽUC-a snimila je kraće filmove o uličnim akcijama, umetničko-aktivističkim programima, o čemu je već bilo reči u ovom izveštaju 'Grupa za video aktivizam'). Takođe imamo bogatu foto dokumentaciju o akcijama solidarnosti.

Pored navedenog, solidarnost sa ratnim izbeglicama Žena u crnom izražavaju i drugim aktivnostima:

Izveštaji - na srpskom i engleskom jeziku, za domaće i međunarodne mreže radi upoznavanja sa problemima izbeglica, njihovim položajem, njihovim ljudskim pravima, zloupotrebama, diskriminacijom, kako na nivou institucija tako i društva.

Beleženje zloupotreba i militarizacije izbegličke tragedije – slučajevi represije, zloupotrebe, eksploatacije izbeglica od strane državnih i nedržavnih aktera u vidu pljačke i bogaćenja na račun izbeglica; o ovome ŽUC izveštava kako putem izveštaja, tako i u brojnim saopštenjima.

Praćenje primene mera od strane institucija - ispunjavanje obaveza koje je preuzela država na osnovu međunarodnih konvencija o položaju izbeglica i tražilaca azila – raskorak između faktičkog i normativnog stanja (*Opširnije o ovome u izveštajima Mirka Medenice „Izbeglice u Srbiji, mart 2018.”*)

Internacionalistička solidarnost – kontakti sa međunarodnim mrežama radi razmene informacija, osmišljavanja zajedničkih akcija, organizovanje poseta mestima na kojima borave izbeglice u Srbiji, tako da smo u ovom periodu organizovale smo brojne posete, učestvovalе na međunarodnim konferencijama, debatama. (*O ovome možete naći opširne informacije kako u ovom izveštaju tako i na sajtu ŽUC-a.*)

II Solidarnost sa radnicama/ima – protiv kršenja radnih prava, otpuštanja zbog organizovanja štrajkova, podrška radnicama /ima na suđenjima, protesti...

Solidarnost sa radnicama – o tome je već bilo reči u ovom izveštaju (rubrika Ženski sud-feministički pristup pravdi) a u okviru pripremnih aktivnosti na organizovanju Ženskog suda o kršenju radnih prava žena u Srbiji.

Solidarne akcije protiv otpuštanja radnika i radnica u Turističko-sportske Organizacije/TSO u Prokuplju

Primene mera štednje i racionalizacije doveli su do ukidanja celokupne higijenske službe u TSO, a otkaze je dobio veći broj radnika i radnica od broja predviđenog racionalizacijom. Nakon toga, otpuštene radnice su organizovale štrajk, kojem su se kasnije pridružili i ostali zaposleni/e. Pod izgovorom da je štrajk bio

'nezakonit' režim je dao otkaze članovima i članicama Štrajkačkog odbora sindikata u Prokuplju.

Radnice koje su dobile otkaz predviđen racionalizacijom, kao i tri žene iz Štrajkačkog odbora i predsednik Štrajkačkog odbora podneli/le su tužbu zbog otkaza koje su dobili zbog učešća u štrajku.

Prvo suđenje u okviru ovog procesa - Emini Rnjak, jednoj od tri otpuštene radnice održano je **2. marta**. Nakon toga, radnice i radnici iz Štrajkačkog odbora koji su se pridružili protestu vraćeni su na posao odlukom Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja koje je poništilo odluku o otkazu koju je donela inspekcija rada u Prokuplju. Iako je poništena odluka inspekcije, radnice i radnici ostaju pri tužbi.

U ovom izveštajnom periodu održano je pet (5) suđenja, a povodom svih suđenja aktivisti i aktivistkinji iz organizacija: *Autonomni ženski centar, Beograd, Žene u crnom, Beograd, Levi samit Srbije, Mreža žena Rasinskog okruga, NENA-grupa za mir i prava žena, Leskovac, Rekonstrukcija Ženski fond, Beograd, SOS Vlasotince, Udruženje žena Peščanik, Kruševac, Portal Mašina*, organizovali su akcije solidarne podrške (proteste, marševi...) o čemu je bilo reči u ovom izveštaju u rubrici 'Ulične akcije'.

Tokom navedenih solidarnih akcija istaknuti su sledeći zahtevi:

1. Da se nezakonito otpuštene radnice i radnici vrate na svoja radna mesta!
2. Da prestane zloupotreba političke moći u svrhu zastrašivanja i da se obezbede uslovi za štrajk!
3. Da se obustave mere štednje koje vode ka otpuštanju radnika i radnica u javnom sektoru i smanjenju kvaliteta i dostupnosti javnih usluga za stanovništvo!
4. Zahtevamo pravično suđenje bez pritisaka, ucena, odmazde!

22. mart, Beograd – Javna komemoracija povodom godišnjice samoubistva radnika 'Goše' (fabrika šinskih vozila iz Smedervske Palanke). Naime, radnik Dragan Mladenović (56) obesio se u fabričkom pogonu (22.3.17.) gde je radio 35 godina. Izvršio je samoubistvo zbog siromaštva jer je vlasnik 'Goše' (slovačka kompanija) radnicima dugovala između 15 i 20 plata, nije uplaćivala staž, ni zdravstveno osiguranje. Javna komemoracija održana je na Trgu Republike a učestvovao je hor 'Naša pjesma' koji je pevao antifašističke i radničke pesme u znak sećanja na Dragana Mladenovića, a takođe su aktivisti govorili o užasnom položaju radnika/ca u Srbiji. U akciji su učestvovali/ile aktivisti/kinje ŽUC-a.

III Solidarnost sa Romkinjama – U okviru kampanje „Mesec dana romskog ženskog aktivizma“ (8.mart-8. april) održana je **21. marta** (Međunarodni dan borbe protiv rasizma) u Beogradu protestna šetnja „I prava Romkinja su ljudska prava“ posvećena „pravu na slobodan izbor partnera, uz upozorenje na maloletničke brakove kao kršenja prava dece i žena“. U ime ŽUC-a u ovoj akciji učestvovali su Mina Damjanović i Staša Zajović.

IV Solidarnost protiv represije nad braniteljicama ljudskih prava, 20. april „Šta da se radi? - Zajedničko promišljanje aktivistkinja AŽC (Autonomnog ženskog centra) i ŽUC. Nastavak prakse zajedničkih radnih sastanaka AŽC i ŽUC-a o napadima nad ŽUC, preprekama u feminističko-antimilitarističkom aktivizmu (spoljne i unutrašnje prepreke, izazovi, zajedničke strategije nenasilnog feminističkog otpora...); u razgovoru održanom u prostorijama ŽUC-a a učestvovalo je 15 aktivistkinja AŽC i ŽUC-a.

(O napadima na ŽUC u ovom periodu, informacije možete naći u Dosijeu 9. i 10.)

V Solidarnost sa nezavisnim medijima – Solidarnost za Kikindske, 20. april u CZKD-u, Beograd - Povodom izlaska 1001. broja „Kikindskih“. Podrška „borbi za opstanak nezavisnih medija u Srbiji, koji su izloženi ogromnim političkim i ekonomskim pritiscima jer ne žele da budu propaganda režima i sve jačeg gaženja prava građana da dobiju objektivne informacije od javnog značaja. Okupilo je više stotina osoba iz medija, civilnog društva i ovom prilikom lansirana je kampanja Grupe za slobodu medija „Branim Kikindske“. Desetak aktivista/kinja ŽUC-a prisustvovalo je ovom događaju.

Diskusioni kružoci, predavanja, debate u prostorijama Žena u crnom - “Srede u ŽUC-u”

Praksa redovnih diskusionih kružoka, predavanja i zajedničke refleksije o važnim društvenim i političkim pitanjima u zemlji i svetu, nastavljena je i u ovom izveštajnom periodu, u kojem je organizovano petnaest (10) predavanja, debata, predstavljanja knjiga, projekcija filmova u kojima su učestvovala oko 180 osoba:

17. januar - Razgovor o knjizi „Oslobođenje žena: feministički tekstovi (1964-1975)

(ur.) Sanja Pavlović i Miloš Urošević; Izdavačice: Autonomni ženski centar i Žene u crnom, septembar 2017. U razgovoru je učestvovalo deset (10) osoba.

24. januar „Holokaust u okupiranoj Jugoslaviji” – predavanje Nenada Miloševića, književnika i politikologa, uz učešće 13 osoba.

14. februar „Ostavila je trag u nama”, večer sećanja na **Borku Begović** (1928 – 2018.), aktivistkinji Žena u crnom. Omažu je prisustvovalo dvadeset (20) osoba.

21. februar - razgovor o knjizi autora Josipa Sruka „Zašto nisam vjernik – eseji o vjerovanju, djelovanju i budućnosti religije” u izdanju 'Razlog', Zagreb, 2017. Josip Sruk (1928) je penzionisani profesor Pravnog fakulteta u Rijeci, živi u Zagrebu. Autor knjige se se u naslovu knjige izjašnjava kao nevjernik/ateist. Ne bavi se u knjizi Biblijom, već aktuelnim pitanjima: odnosom religije i morala, crkve i politike, religije i države, religije i nauke, planiranjem porodice/demografskim pitanjima itd. S obzirom da se u Hrvatskoj (i Srbiji i celom svetu) događa retradicionizacija, da se države i društva klerikalizuju, javno iskazivanje ateizma postaje sve manje poželjno. *Lino Veljak*, Filozofski fakultet, recenzent knjige dao je uvodne napomene a potom su aktivisti/kinje komentarisali odabrane eseje iz knjige. Na ovom susretu bilo je prisutno 28 osoba.

28. februar „U susret lokalnim izborima u Beogradu” koji su održani 4. mart 2018. U razgovoru - zajedničkom promišljanju sa stručnjacima iz IPSOS - Strategic marketing učestvovalo je 12 osoba.

14. mart „Feministička radionica o menopauzi” koju je moderirala feministička aktivistkinja i lekarka Vera Litričin. U radionici je učestvovalo 14 žena.

28. mart „Marginalizacija marginalizovanih – dečiji brakovi među Romima” istraživanje *Ljiljane Gavrilović i Ivana Đorđevića* (Etnografski institut SANU).

Autorka i autor istraživanja govorili su o sistematskoj diskriminaciji romske populacije u Srbiji, kao i o nasilju u okviru romskih zajednica tj. diskriminaciju prema romskim devojčicama i ženama, sa fokusom na dečji brakove. U okviru istraživanja, uz podršku UNICEF-a, prikupljeni su iskazi žena i njihove životne priče o navedenom partijarhalnom nasilju. Razgovoru je prisustvovalo **21** osoba.

4. april "Nova Evropa – između populizma i bunta" – predavanje prof dr Stefana Surlić Fakultet političkih nauka /FNP u Beogradu. Nakon uvonih napomena, u razgovoru su učestvovala **22** osobe.

18. april - Feministička radionica o ženskoj seksualnosti, koju je moderirala feministička aktivistkinja i lekarka Vera Litričin; u razgovoru je učestvovalo **14** žena.

25. april „Habap česma – Priča o obnavljanju česme (59:56 min.) (Habap Fountains: The Story of a Restoration) autora *Dilen Aydon*. Dokumentarni film govori o selu Habap u turskoj pokrajini Elazig-Kovancilar, gde su vekovima živeli Jermenke i Jermeni sve do genocida 1915. godine. Na inicijativu 'Hrant Dink' Fondacije, dve istorijske fontane u Habapu su obnovljene (2011.) i to zahvaljujući plemenitim naporima meštana, kao i jermenskim, kurdskim i turskim volonterima/kama iz celog sveta. Nakon projekcije filma dr Aris Movsesijan iz Beograda održao je predavanje o genocidu nad Jermenima, učestvovalo **20** osoba.

Izdavačka delatnost

Pored već navedenih publikacija, u ovom periodu smo takođe objavile:

Feministički fanzin – februar 2018.- posvećen borbi za zakon o registrovanim istopolnim zajednicama u Srbiji. Model zakona je nastao u saradnji organizacija: Centar za unapređenje pravnih studija/CUPS, Larbis – Organizacija za lezbejska ljudska prava iz Beograda i AIRE Centar iz Londona. Feministički fanzin broj 13. ima 20 stranica a izradu ovog broja fanzina solidarno su podržale organizacije Labris i Žene u crnom.

Nikada nećemo zaboraviti zločin u Štrpcima – povodom 25 godišnjice zločina (podaci) ŽUC je objavio monografiju istoimenog naziva. Ona sadrži sledeće rubrike: Činjenice o zločinu u Štrpcima; Pisma Milke Zuličić (majke otetog Zvezdana Zuličića); O otmici u Štrpcima – aktivistkinje i saradnice/i. U drugom delu su aktivnosti ŽUC-a u vezi sa zločinom u Štrpcima: saopštenja, ulične akcije, posećivanje mesta zločina počinjenim u naše ime; dokumentarni filmovi i video materijali Grupe za video aktivizam ŽUC-a. Monografija je objavljena 27. februara 2018. a ima **52** stranice.

„Ostavila je trag u nama“ - publikacija posvećena Borki Begović (1928.-2018.), aktivistkinji ŽUC-a. Publikacija sadrži sećanja na Borku od strane aktivistkinja i aktivista ŽUC-a tokom omaža 14. februara 2018. u prostorijama ŽUC-a. Drugi deo publikacije su antiratni/antimilitaristički tekstovi i izlaganja Borke Begović. Publikaciju su priredili Miloš Urošević i Staša Zajović, prelom je uradila Marija Vidić, publikacija ima **32** stranice.

Kampanje, apeli

Pored navedenih inicijativa u ovom izveštajnom periodu, takođe smo pokrenule ili aktivno učestvovala smo aktivno u brojnim kampanjama pre svega u vezi sa zahtevima za suočavanjem s prošlošću – odgovornost za ratne zločine, nasilju nad ženama, protiv represije nad političkim neistomišljenicima; nad izbeglicama.

Stop turskoj agresiji na Efrin! – U saopštenju od 25. januara Žene u crnom i Mreža žena protiv nasilja uputile su zahteve nadležnim institucijama države Turske da „zaustave oružanu agresiju na autonomnu

kurdsku oblast na severu Sirije; da međunarodne zajednice da učini sve što je u njenoj moći da izvrši pritisak na Vladu Turske da prestane da krši međunarodno humanitarno pravo i povuče svoje vojne trupe“ i da „istražitelji Međunarodnog krivičnog suda sprovedu istragu koja bi se završila podizanjem optužnica za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti protiv zvaničnika kako turske vojske, tako i turskog predsednika Erdogana“.

Preteće poruke na prostorijama Žena u crnom – U saopštenju od 23. februar 2018. ŽUC je obavestio javnost o napadu na prostorije: „U noći između 22. i 23. februara 2018. godine, pripadnici ekstremno-desničarske organizacije Zavetnici su oblepili preteće poruke na ulazna vrata prostorija Žena u crnom. Na vratima su zalepljene dve vrste nalepnica: **Strani agenti – zatvoreno od 4. marta – Zavetnici – 10; Zatvoreno od 4. marta – Zavetnici – 10.** Ovaj napad je samo nastavak nasilja i napada na ŽUC budući da da „nijedan od slučajeva fizičkih napada ili pretnji aktivistkinjama i aktivistima Žena u crnom do sada nije rešen. Ova klima nekažnjivosti predstavlja ohrabrenje i poziv počiniocima za nove napade. Iz tog razloga i za ovaj, kao i za prethodne napade smatramo odgovornim autoritarni režim na čelu sa Aleksandrom Vučićem“. Ovakvi napadi imaju za cilj zastrašivanje, oni šire klimu straha i nebezbednosti, služe za izolovanje aktivistkinja i aktivista Žena u crnom od ostatka društva, i predstavljaju strategiju za odvracanje od političkog angažmana“, kaže se u saopštenju.

Zločin u Štrpcima – 25 godina bez pravde za žrtve – U saopštenju ŽUC-a, Fonda za humanitarno pravo, Inicijative mladih za ljudska prava i Beograda i Sandžačkog odbora za ljudska prava iz Novog Pazara podseća se da se „27. februara 2018. godine, navršava 25 godina od zločina u Štrpcima, kada su pripadnici Vojske Republike Srpske (VRS), na železničkoj stanici u Štrpcima (BiH), iz voza koji je saobraćao na relaciji Beograd–Bar izveli i ubili 20 putnika, civila nesrpske nacionalnosti. Fond za humanitarno pravo (FHP), Žene u crnom, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda i Inicijativa mladih za ljudska prava podsećaju da porodice žrtava 25 godina čekaju na sudsku pravdu u Srbiji i na priznanje statusa porodica civilnih žrtava rata“.

Smrt fašizmu - sloboda ženama – U proglasu povodom 8. marta ŽUC i druge feminističke grupe pridružuju se inicijativi žena širom sveta, od Argentine do Poljske, od Irske do Meksika, koje se pod parolom „Štrajk žena“ okupljaju kako bi se suprotstavile decenijama ekonomske nejednakosti, kriminalizacije i policijskog tlačenja, rasnog i seksualnog nasilja, i beskrajnog globalnog rata i terorizma. Zato i danas marširamo u znak internacionalističke solidarnosti, antifašizma, i protiv svih politika koje ugrožavaju naše - ženske - živote. Smrt fašizmu, sloboda ženama! itd.

Jedna rasa - ljudska rasa! - Povodom 21. marta – Međunarodnog dana borbe protiv rasizma, u saopštenju ŽUC- a se između ostalog navodi: „Žice, zidovi, govor mržnje postali su simboli Evrope, porast mržnje, rasizma, ekstremno-desničarskih pokreta su trenutno stanje stvari“. ŽUC je najavio akcije solidarnosti povodom 21. marta: posetu izbeglicama u Šidu, kao i prijateljima/prijateljicama iz internacionalnog aktivističkog kolektiva No Name Kitchen „koji danonoćno pomažu izbeglicama, u najtežim uslovima i koji svojim delima pokazuju bolje - solidarno lice Evrope“.

Nećemo da rađamo za državu, naciju, crkvu, armiju ni partiju! – U saopštenju ŽUC-a (19.3.18.) koje su potpisale i druge feminističke organizacije najoštrije se osuđuje izjava Predsednika Republike u kojoj je „zamolio“ žene da razumeju potrebu Srbije i rađaju više dece, jer bez veće stope nataliteta, kako je rekao: „ne možemo da opstanemo kao Srbija“.

„Ta izjava je ponižavajuća i degradira žene jer ih svodi na mašine za rađanje radi reprodukcije nacije i jeftine radne snage. Pored toga, iz ove izjave, ali i izjava koje su predhodile, kao i sramotne kampanje, može se iščitati da je ovaj poziv za rađanje upućen ženama srpske nacionalnosti, dok su ostale isključene...“ Takođe se uozorava da „mere štednje koje Vlada Srbije sprovodi najviše pogađaju žene jer su u vremenima krize prve koje dobijaju otkaze, a njihova primena smanjuje i broj radnih mesta“ itd.

Pantimo! - U saopštenju povodom 26 godina od početka rata u Bosni i Hercegovini ŽUC podseća da je „Rat u Bosni i Hercegovini najveći na tlu Evrope posle Drugog svetskog rata. Ubijeno je preko 97.000 ljudi, 2.2 miliona građana je moralo da napusti svoje domove, 20.000 hiljada žena je silovano, većim delom Bošnjakinja. Posledice rata su i danas sveprisutne“. ŽUC ponavlja zahteve Republici Srbiji da „prihvate presude najviših međunarodnih pravnih instanci, kao i stavove drugih međunarodnih tela i da deluju u skladu sa njima. Podsećamo da su mnogi predstavnici današnje vlasti u Srbiji, na čelu sa Aleksandrom Vučićem aktivno učestvovali i bili deo politike koja je inpirisala i podržavala zločine i dovela do genocida na prostorima Bosne i Hercegovine. Ova činjenica ukazuje da oni imaju ne samo moralnu odgovornost, kao predstavnici države koja, kako se u presudi MSP kaže „nije sprečila genocid“, već i ličnu odgovornost i dužnost da deluju u skladu sa sudski utvrđenim činjenicama o ratu u Bosni i Hercegovini, kao i na otklanjanju posledica rata“.

Presuda Vojislavu Šešelju – Žene u crnom, u saopštenju od 11. aprila, pozdravljaju odluku drugostepenog veća Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, kojom je Vojislav Šešelj osuđen za progone na političkoj, rasnoj i verskoj osnovi, deportacije i nehumano postupanje: „Ova presuda pre svega predstavlja delimičnu satisfakciju za žrtve i porodice žrtava. Vojislav Šešelj i njegova zloglasna Srpska radikalna stranka su bili paradigma i jedni od najvećih generatora mržnje tokom devedesetih godina. Svojim delovanjem su doprineli brojnim zločinima, kako direktno, organizovanjem oružanih grupa koje su činile zločine, takođe i indirektno putem govora mržnje, inspirišući i pozivajući na progon, deportacije i činjenje drugih zločina“. U saopštenju se naglašava da je „predsednik Aleksandar Vučić u vreme činjenja inkriminiranih radnji od strane osuđenog ratnog zločinca Vojislava Šešelja bio njegova „desna ruka“ i generalni sekretar zloglasne Srpske radikalne stranke“ uz zahtev da se „A. Vučić jasno ogradi od politike zločina čiji je bio deo i da prestane sa praksama iz devedesetih kada je kao deo te zločinačke politike širio mržnju, što i danas direktno ili preko svojih glasnogovornika“.

Pantimo! – U saopštenju povodom ubistva 16 radnika RTS-a, ŽUC podseća da je „23. aprila 1999. godine, u NATO bombardovanju Savezne Republike Jugoslavije, pogođena i zgrada Radio televizije Srbije, u Aberdarevoj ulici, u Beogradu. U tom trenutku, u zgradi se nalazilo 16 radnika, koji su tom prilikom poginuli. Odgovornost za njihovu smrti, prema sudski utvrđenoj činjeničnoj istini, snosi bivši direktor RTS-a Dragoljub Milanović. Uprkos tome što je imao jasnih saznanja da će zgrada televizije biti bombardovana, nije o tome obavestio svoje zaposlene. Dragoljub Milanović, kao i sam zločinački režim Slobodana Miloševića, u kojem je tada ministar informisanje bio Aleksandar Vučić, odlučili su da nevine ljude žrtvuju“. I ovom prilikom ŽUC je ponovio zahteve vlastima države Srbije da „obeštete porodice žrtava i da priznaju svoju odgovornost za ovaj zločin“.

Međunarodna politika

U prethodnim rubrikama u ovom izveštaju navedeno je učešće na brojnim međunarodnim konferencijama, kao i posete na međunarodnom nivou.

Pored već navedenih, od učešća na međunarodnim konferencijama izdvajamo:

18. januar, Ljubljana/Slovenija – Otvarenje anarho-feminističkog-kvir prostora, Socijalni centar 'Rog'; u ime ŽUC-a učestvovala Staša Z.

19. januar, Ljubljana - Učešće Staše Z. na skupštini 'Izbrisanih' (o problemima, pripremama za 26 godišnjicu 'Izbrisanih').

19. januar, Ljubljana – Debata o militarizaciji izbegličke tragedije u okviru debate u Info-šopu – socijalnom centru u Metelkovoju, u ime ŽUC-a učestvovala Staša Z.

Aktivistička turneja (Staše Z.) u Baskiji/Španija 1.- 6. mart 2018:

1. Mart – Basauri, kod Bilbaoa, tribina održana u prostorijama Marienea (Basauriko Emakumeen Etxea) feminističkog kolektiva o feminističkom antimilitarizmu ŽUC-a, feminističkom pristupu pravdi, radu sa izbeglicama. Na tribini je govorila i Marta Chuc, aktivistkinja iz Gvatemale. Događaju je prisustvovao preko **50** aktivista/kinja.

2. mart – Bilbao (Hegoa), Univerzitet Baskije (Universidad del Pais Vasco/Euskal Herriko Unibersitatea, u organizaciji Instituta za izučavanje razvoja i međunarodnu saradnju (Instituto de estudios sobre desarrollo y cooperacion internacional; Staša Z. je govorila o Ženskom sudu – feminističkom pristupu pravdi a u okviru seminara „Izgradnja mira iz ugla feminističkog antimilitarizma- iskustvo Žena u crnom, Beograd (Construyendo politicas cotidianas de paz desde feminismo antimilitarista. Mujeres de Negro, Belgrado); događaju održanom prepodne je prisustvovalo oko dvadesetak studenata/kinja postdiplomskih i doktorskih studija. Istog dana održana je u Bilbaou tribina u organizaciji feminističkog pokreta iz Bilbao o feminističkom antimilitarizmu ŽUC-a, o radu sa izbeglicama; tribina je održana uveče u prostorijama feminističke grupe a prisustvovalo je oko četrdeset osoba, uglavnom feminističkih aktivistkinja.

3. mart – „Feministički pristup pravdi“ (Enfoque feminista de la justicia/Justizia ikuspegi feministatik), tribina u mestu Getxo, kod Bilbaoa, održana u prostorijama lokalne ženske grupe a u organizaciji Komisije za rodnu ravnopravnost. Staša Z. je govorila o iskustvu ŽUC-a, uz projekciju kratkih dokumentarnih filmova.

4. mart – Susret u mestu Artea, kod Bilbaoa, u organizaciji Platforme za podršku izbeglicama (Plataforma de apoyo a personas refugiadas); o razmeni informacija u radu sa izbeglicama, o zajedničkim aktivnostima u narednom periodu. U Artei se nalazi kuća-prihvatni centar za izbeglice; ovom događaju je prisustvovalo oko pedeset aktivista/kinja.

5. mart, Ermua – Predavanje „Feministička analiza izbegličke tragedije“ (Un analisis feminista de los

desplazamientos forzados/Nahitaezko lekualdatzeen azterketa feminista), predavanje održano u prostorijama lokalne Ženske kuće a u organizaciji Komisije za rodnu ravnopravnost grada Ermua.

6. mart – Učešće u obeležavanju 15 godišnjice rada Ženske kuće Ermua, jedne od najvažnijih tačaka feminističkog pokreta u Baskiji.

6. mart, Ondarroa – Predavanje o aktivnostima ŽUC-a (feministički pristup pravdi, suočavanje s prošlošću... održano u prostorijama lokalne ženske grupe a u organizaciji Komisije za rodnu ravnopravnost grada Ondarroa.

*Izveštaj priredila: Staša Zajović
uz podršku Ljiljane Radovanović, Ljupka Kovačević, Miloša Uroševića,
Mine Damnjanović, Mirka Medenice, Nataše Milanović, Snežane Tabački,
Milica Lupšor, Marije Kovačev, Milka Rosić, Vesne Đorđević.*

Žene u crnom
Beograd, Avgust 2018.